

**IDEOLOGY, RELIGION AND THE ARMY IN TURKEY
(TÜRKİYE'DE ORDU, DİN VE İDEOLOJİ)**

Assist. Professor Dr. D. Ali ARSLAN^(*)

ABSTRACT:

The army has been one of the most important institutions in Turkish society and the military elites have been one of the most considerable and powerful elite groups in the Turkish power structure. Army and military elites have achieved significant duties either in the defence of the country or the modernisation and development of society. As a natural result of this, very strong and good relations were established between the Turkish army and the Turkish people.

The Turkish army has become unified with the Kemalist ideology and associated political regime. As one of the most modernised institutions in society, the Turkish military have always looked at religion through modernising eyes. However, they have never been against any form of Islam. They have been against bigotry, fanaticism, dogmatism, narrow-mindedness and Dark Age mentality.

KEY WORDS:

Army, Military Elites, Turkish Power Elite, Ideology, Politics, Religion.

^(*)Assistant Professor D. Ali ARSLAN, Sosyologist and Political Scientist. Lecturer at GOP University in TURKEY. He was born in Ankara. He attended Selcuk University and received three degrees from that university, including the degree in education from the Faculty of Education, the BSc in sociology from the Faculty of Arts and Science and MDip. from the Institute of Social Sciences. He received his MSc in the department of sociology at the University of Surrey in Social Research Methods (SRM) in 1995. His MSc was about "Turkish Political Elites and the Political Leadership in Turkey during the Republican Era (which covers a 75 year period)". He completed his PhD entitled "Power Elites and the Power Structure of Contemporary Turkish Society", in the department of sociology at the University of Surrey (England). He is working as a lecturer at Gaziosmanpaşa University.

Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, 60100-TOKAT

E-posta: arslandali@gop.edu.tr

cimderaslan@hotmail.com

GSM: (+90) 532 270 81 45

Tel: (+90) 356 252 16 16 / 34 44.

ÖZET:

Türk ordusu, Türk toplumunun en köklü ve en önemli kurumlarından bir tanesidir. Türk askerleri, başlangıçtan bu güne, çok önemli sorumluluklar üstlene gelmişlerdir. Özellikle yakın tarihimizde, bu durumun çok sayıda örneklerini bulmak hiç de zor olmayacaktır. Türk askeri elitleri, 1990'lı yılların ikinci yarısında Türk toplumunun içine itildiği siyasi ve toplumsal kriz ortamından kurtarılmasında oldukça etkin ve önemli roller oynamışlardır. Demokratik sistemin, siyasi elitler tarafından düşürüldüğü çıkmazdan kurtarılması amacına yönelik etkinliklerini, toplumun öteki demokratik elit grupları ile örnek bir işbirliği ve dayanışma içerisine girerek gerçekleştirmişlerdir.

Bu durum içte ve dışta, Türk ordusu ve askeri elitleri üzerine olan ilgiyi daha da arttırmıştır. Böylesi nedenlerden dolayı bu makalede, Türk ordusunun ve askeri elitlerinin, ulusal güç yapısı içindeki etkinliğinin nedenlerini araştırmak hedeflenmiştir. Bunu yaparken de modern Türk askeri elitlerinin oluşum süreci; ordunun siyaset, ideoloji ve dinle olan ilişkileri de irdelenecektir.

Anahtar Sözcükler:

Ordu, Askeri Elitler, Türk İktidar Seçkinleri, İdeoloji, Siyaset, Din.

1. GİRİŞ

Türk toplumu kökenleri doğuda olmasına rağmen, çağı yakalamayı kendine hedef edinmiş ve bu ideal doğrultusunda, çağdaş değerlerin temsilcisi konumundaki batılı toplumlarla modernleşme yarışı içine girmiş bir toplumdur. Bu hedeflere yönelik olarak da oldukça önemli aşamalar kaydedildiği yadsınamaz bir gerçektir. Türk toplumu, yalnızca coğrafi açıdan değil, siyasi ve kültürel açıdan da dünya ulusları arasında eşine az rastlanır bir konuma sahiptir. Denilebilir ki Türk toplumu, yalnızca kıtaların değil hayatı algılayış biçimi, yaşam şekli, duygu, düşünce ve değerler bakımından doğu ile batının buluştuğu, kaynaştığı müstesna bir toplumdur. Uygarlıkların ve kültürlerin beşiği olmakla kalmamış aynı zamanda bunların etkileştiği, kesiştiği iç içe geçtiği bir kavşak noktası olma kimliğine sahip olmuştur. Bütün bu nedenlerden dolayı, aşırı genelleyici teoriler ve sloganvari basma kalıp yargılar, Türk toplumunun kendine özgü gerçeklikleri ve koşulları anlayıp açıklamakta yetersiz kalır.

Benzeri değerlendirme, Türk toplumunun en önemli kurumlarından biri olan Türk ordusu ve çağdaş Türk iktidar seçkinlerinin güçlü bir ortağı konumunda olan Türk askeri elitleri ile ilgili konularda da geçerlidir. Ülkemizde, özellikle ordu ve askerler konusunda yazılıp

söylenenlerin bir kısmının aşırı övgü, büyük çoğunluğunun ise yersiz ve dayanaksız eleştirilerden oluştuğu herkesçe bilinir.

Böylesine hassas ve spekülasyona açık bir konuda, sosyal bilimler alanında yeterli bilimsel çalışmaların olduğu söylenemez. Bu konularda Türk sosyologlarına ve öteki sosyal bilimcilere büyük sorumluluklar ve görevler düşmektedir.

2. TÜRK İKTİDAR SEÇKİNLERİ VE ULUSAL GÜÇ SİSTEMİ İÇİNDE TÜRK ASKERİ ELİTLERİ

Modern Türkiye'nin iktidar yapısının daha iyi anlaşılabilmesi için Osmanlı'nın siyasi ve toplumsal yapısının, özellikle de son dönemlerinin iyi analiz edilmesi gerekir. Lewis'in (1961: 4-5) de değindiği gibi, Osmanlı yönetici sınıfı üzerinde çok geniş bir Balkan etkisi vardır. Uygulanan "devşirme" yöntemi sonucunda, Hıristiyan Balkan halklarından çok sayıda birey Osmanlı siyasi elitleri ve askeri elitleri arasına katıldı. Bunların yanı sıra, yerleşik yerel Hıristiyan yönetici sınıf da Osmanlı sistemi ile bütünleşti ve Osmanlı iktidar seçkinlerinin bir parçası haline geldi. Bunun karşısında ise, Türk unsurunun, özellikle de Türk olmayan unsurlarla kıyaslandığında, Osmanlı iktidar yapısı içinde pek fazla bir varlık gösterdiği söylenemez. Özellikle de yönetici askeri elit ve siyasi elitler arasında Türklerin oranı oldukça düşüktür. Osmanlı toplum yapısı içinde Müslümanların etkili olduğu dört alan; savaş, din, tarım ve belli ölçülerde de hükümdardır (Lewis, 1961: 35). En etkin uğraş alanları olan sanayi ve ticaret ise, neredeyse tamamen gayri-Müslimlerin kontrolündeydi.

Avrupa'da başlayan değişim rüzgârları, on sekizinci yüzyılın sonları, on dokuzuncu yüzyılın başlarına doğru Osmanlı topraklarında da etkin bir şekilde esmeye başladı. Osmanlı toplumunda, başlangıçta Müslüman olmayan azınlıkları etkisi altına alan Fransız Devrimi'nin fikirleri, takip eden süreçte Müslüman Türkler üzerinde de etkili olmaya başladı. Bu gelişmelerin de bir katalizör etkisi yapmasıyla Türkiye'de modernleşme çabaları, on dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru ciddi bir boyut kazandı (Arslan, 1999: 207-211).

Yirminci yüzyılın başlarına doğru Türkiye, öncekilere oranla çok daha etkin, çok daha yetenekli ve çok daha güçlü yeni bir elit grubu ile tanışıyordu. Geleneksel Osmanlı iktidar seçkinlerinden çok farklı olan bu yeni elit grubunun ortaya çıkış şekli de, alışılmış elit dolaşımından çok daha farklıydı. Bu yeni elit grubu ordudan ya da ulema sınıfından değil, çeviri

dairesinden ve elçilik sekreteryasından çıkmıştır (Lewis, 1961: 116, 125). Hem sorumluluk duygusuna, hem bilgi ve yeteneğe, hem de geniş ölçekli siyasi ve toplumsal devrimleri hayat geçirebilecek dirayet ve güce sahip bu yeni elit grubu, yeni Türkiye'nin umut kaynağı olacaktı. Oldukça heterojen bir yapıda olan bu yeni elit grubunun temel ortak özelliği, çok iyi eğitilmiş olmalarıdır. Osmanlı'nın son dönemlerinde ortaya çıkan bu yeni ve güçlü elitler arasında askeri elitler, medya elitleri, bürokratik elitler ve yargı elitleri önemli bir yer tutuyordu (Lewis, 1961: 455-6).

İnsanlığın tanık olduğu en anlamlı ve başarılı devrimlerden bir tanesi olan Türk Devrimi, işte bu yeni elit grubu içindeki askeri elitler tarafından gerçekleştirildi (Arslan, 2004: 43). Kurtuluş Savaşı sonrasında, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda aktif roller üstlenen bir çok siyasi elit de yine Milli Mücadele'nin muzaffer kumandanları arasından çıktı. Özellikle başta Büyük Önder Atatürk olmak üzere, İnönü, Cebesoy, Karabekir ... gibi elitler, bu yeni elit grubunun en etkin isimlerindedir. Savaş alanlarının utkulu kumandanları, kısa sürede siyasete de uyum sağladılar ve bu alanda da büyük başarılarla imza attılar: Yok oluşun eşğine gelmiş bir imparatorluktan genç bir ulus devleti yaratıp, Türk ulusunu yeni ufuklara taşıdılar. Denilebilir ki, modern Türk tarihi bu yeni elit grubu tarafından yazılmıştır.

Bununla birlikte Türk askeri elitlerinin, Türkiye'nin siyasi ve toplumsal hayatına etkileri çok basit bir şekilde, Türk Devrimi'nin liderlerinin salt askerlik kökenli oluşuna indirgenemez. Türk Devrimi ve Kurtuluş Mücadelesi, liderleri askerlik kökenli olmasına rağmen sivil bir harekettir. Bu hareketin liderlerinin askerlik kökenli olmaları da, bir rastlantı değildir. Çünkü, o dönemin Türk toplumunda, nitelik ve nicelik açısından en iyi eğitilmiş kesim askerlerdir (Arslan, 2001-a: 96-100).

Bu konuda bir başka önemli etken de, o yılların Türkiye'si'nde, toplumların yaşadığı böylesi değişim ve dönüşüm evrelerinde dinamo rolü üstlenip, öncülük görevi yapan yerli kapitalist sınıfın, ya da öteki adıyla ulusal burjuvazinin yokluğudur. O dönem Türk ekonomisi neredeyse tamamen tarıma ve ticarete dayanıyordu. Sanayi ise yok denecek kadar azdı. Modern anlamda bir burjuva sınıfı ancak Cumhuriyet döneminde, o da devlet eliyle yaratılmaya çalışıldı. Bu yeni burjuva sınıfı, toplum hayatında etkili olabilecek güce ise ancak çok parti döneminde ulaşabildi. Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde, parlamentonun sosyal kompozisyonu

incelendiğinde, askeri elitlerin ve yerel elitlerin toplum hayatındaki bu ağırlıklı konumu kolayca görülebilir.

Kemalist hükümetin sosyo-ekonomik çaba ve etkinlikleri, Türk toplumunun daha önce hiç de aşına olmadığı yeni bir iktidar yapısı ve toplumsal hiyerarşi ortaya çıkardı. Bu yapı içinde özellikle işadamları, yöneticiler ve teknisyenler önemli bir yer tuttu. Bu yeni Türkiye'de, yeni bir kapitalist sınıfının doğuşunun eli kulağında olduğunun göstergesiydi. Yeni Türkiye'de, kapitalist sınıf gibi, kapitalist sistemin ayrılmaz bir unsuru olan işçi sınıfı da, oldukça yeni bir fenomen olarak varlık göstermeye başlayacaktı (Arslan, 2004-a).

Değişen toplumsal, ekonomik ve siyasi koşullara paralel olarak, Türk iktidar seçkinlerinin sosyal kompozisyonu da, günümüzdeki durumuna ulaşana kadar önemli bir değişim süreci geçirdi. Çağdaş Türkiye'nin iktidar yapısı içinde özellikle askeri elitler, siyasi elitler, ekonomik elitler ve bunlara ek olarak da medya elitleri önemli bir yer tutar hale geldi. Daha öz bir anlatımla, çağdaş Türkiye'nin iktidar seçkinlerini (Mills, 1956) siyasi elitler, askeri elitler, ekonomik elitler ve medya elitleri oluşturmaktadır Türk iktidar seçkinleri ağırlıklı olarak ekonomi, siyaset, askeriye ve medya elitlerinden oluşmuş olsa da, iktidar seçkinleri arasında öteki elit gruplarından bireylerin olmadığı anlamına gelmez. Fakat, toplumsal ve siyasi iktidarın ve karar verme sürecinin, özellikle en etkin elit gruplarının en güçlü elitleri tarafından şekillendirilmiş olduğu, göz ardı edilemeyen bir gerçektir (Arslan, 2004-b).

3. TÜRK TOPLUMUNUN HİYERARŞİK YAPISI İÇİNDE ORDU VE ASKERLER

Türkiye hem coğrafi açıdan, hem de siyasi ve kültürel dengeler açısından dünyanın en hassas ve en stratejik bölgelerinden birinde yer almaktadır. Balkanlar, Ortadoğu, Kafkasya gibi dünyanın en hareketli ve riskli bölgelerinin tam ortasında yer almasına rağmen, bu ateş çemberi içinde uzun yıllar boyunca barış ve güven adası olarak kalabilmişse, bunu her şeyden önce sahip olduğu modern ve güçlü ordusuna borçludur. Sahip olduğu bu önemli jeopolitik ve jeostratejik konumundan dolayı, Türkiye'nin büyük ve güçlü bir orduya sahip olması kaçınılmaz bir zorunluluktur. Bunlara çok geniş sınırlara sahip olması ve çevresindeki komşuları ile, kökleri tarihin derinliklerine inen yakın ilişkiler de eklenince, güçlü bir orduya sahip olmanın önemi daha da artmaktadır. Bu nedenlere bağlı olarak Türkiye, uzun yıllardan beridir, ulusal gelirinin çok önemli bir bölümünü savunma giderlerine ayırmak zorunda kalmaktadır. Yalnızca nicelik, yani sahip olunan asker sayısı bakımından değil, nitelik bakımından da caydırıcılığını

sürdürebilmek için Türk ordusu, sürekli olarak kendini yenilemekte, kendisini en son teknolojiyle donatmaktadır (Janowitz, 1971: 20-21).

Bu durum, üçüncü bin yılın başlarında da değişmeden sürmektedir. Ve ancak bu sayededir ki çağdaş Türk ordusu, dünyadaki en iyi donanımlı ve en güçlü 10 ordudan biri olarak üstlendiği ulusal ve uluslararası rollerin gereklerini başarıyla yerine getirmektedir. Fransız "Liberation" gazetesinde yayınlanan istatistiklere göre Türkiye, ulusal gelirinden askeri harcamalara ayırdığı pay oranı bakımından Avrupa ülkeleri arasında ilk sırada yer almaktadır: Araştırmaya göre Türkiye ulusal bütçesinin yaklaşık % 3.6'sını savunma giderleri için harcamaktadır. Türkiye'yi % 2.9'luk oranla İngiltere izlemektedir. Üçüncü sırada ise, ulusal bütçesinden ayırdığı % 2.8'lik payla Yunanistan yer almaktadır. Fransa, İsveç, Polonya ve Hollanda'nın savunma giderleri ise, ulusal bütçelerinin yaklaşık % 2.5'ini oluşturmaktadır. Yine aynı araştırmaya göre Türk ordusu, 639.000 civarındaki personeli ile, sayısal bakımdan da Avrupa'nın en büyük ordusu konumundadır (Hürriyet Gazetesi, 15 Temmuz 1999).

Türk ordusunun ulaştığı bu konumda, ülkenin jeopolitik ve jeostratejik konumunun yanı sıra tarihsel nedenler de oldukça etkili olmuştur. Tarihsel gelişim bakımından, modern Türk ordusunun doğuşunu hazırlayan etkenlerin uzantıları, Osmanlı'nın son dönemlerine kadar iner. Takip eden süreçte ve Cumhuriyet döneminde Türkiye, batılı ülkelerin sahip oldukları türden, modern ve güçlü bir ordu yaratmak için olağanüstü çaba harcamıştır: Çok sayıda batılı uzman ülkeye davet edilmiş ve onların birikim ve deneyimlerinden yararlanılmıştır. Bununla da yetinilmemiş, bir çok subay eğitim ve deneyim kazanmak için Batı Avrupa ülkelerine gönderilmiştir. Bu çabalar belli bir süreç içinde meyvesini vermeye başlamış kara, deniz, hava kuvvetleri ve jandarmasıyla Türk ordusu, modern yönetim anlayışı ve çağdaş donanımıyla dünyadaki önemli caydırıcı güçlerden biri haline gelmiştir. Buna paralel olarak askeri elitler, yalnızca şiddet ve risk yönetiminde değil, insan kaynaklarının ve fiziki kaynakların etkin bir şekilde yönetiminde de oldukça büyük deneyim kazanmıştır. Sahip oldukları bu deneyim ve eğitim sayesinde, yalnızca askeri konularda değil ülke genelini ilgilendiren toplumsal ve siyasi konularda da duyarlı ve etkin hale gelmişlerdir.

Bütün bu nedenlere dayalı olarak Türk ordusu, ulusal güç sisteminin en önemli parçalarından biri haline gelmiştir. Askeri elite de, Türk iktidar seçkinleri içinde en güçlü ve etkin elit grubu konumuna ulaşmıştır. Fakat bununla birlikte, böylesi niteliklerine rağmen bu

kurum, bazı ülkelerde olduğu gibi sivil güçlere alternatif bir güç olarak değil de; sahip olduğu otorite ve güç ile demokratik sistemin ayrılmaz bir parçası, meşru ve ulusal nitelikli siyasi otoritenin etkin bir aracı olarak görev yapmaktadır (Janowitz, 1971: vii). Türk ordusunun yapısı, işleyiş şekli ve görevleri anayasada ve ilgili yasalarda açıkça belirlenmiştir: Bu yasal çerçeveye göre Türk ordusu, ülkenin bölünmez bütünlüğüne ve ulusun birlik ve beraberliğine göz dikmiş her türlü düşmana karşı savaşım vermekle yükümlüdür. Bu düşmanlar yalnızca dış güçlerle sınırlı olmayıp, iç güçleri de kapsar.

Türk ordusunun örgüt yapısı içinde, güç dağılımı bakımından en üst konumda Genelkurmay Başkanı bulunmaktadır. Askeri hiyerarşi içinde genelkurmay başkanını, kuvvet komutanları izlemektedir. Ordu bünyesinde toplam 5 kuvvet bulunmaktadır: Bunlardan üç tanesi (kara, hava ve deniz kuvvetleri) temel güç konumundadır. Jandarma ve sahil güvenlik güçleri ise, bazı kaynaklarca alt güvenlik birimleri olarak tanımlanır.

Türk savunma sisteminin hiyerarşik yapısı içinde, sivil bir siyasi elit tarafından yürütülen Milli Savunma Bakanlığı en üst makam olarak görünse de, bu bakanlığın işlevi ordu ile hükümet arasında eş güdüm ve işbirliğini sağlamaktır. Geleneksel olarak partiler üstü bir politika izleyen Türk ordusu kendini hükümete değil, devlete ve devletin en üst makamı olan cumhurbaşkanlığına karşı sorumlu hisseder. Bu durum çok da yadırganacak bir nitelik taşımaz. Çünkü ordu içinde yetişmemiş ve askeri bakış açısına sahip olmayan; sivil bürokratik örgütlerden çok farklı olan bir örgütü, yapı ve işleyiş bakımından iyi analiz edip anlayabilmiş olması, sonuçta da böylesi stratejik nitelikteki bir kurumu iyi yönetmesi doğal olarak beklenemeyen bir bireyin, orduda nihai karar verici konuma sahip olması hiç de rasyonel bir durum değildir. Bu nedenle Türk Silahlı Kuvvetleri, askeri elitler arasında rütbe ve kıdemce en üst konumda bulunan Genelkurmay Başkanı ve onun yardımcıları tarafından yönetilir.

Sivil siyasi elitlerin ordu üzerinde görünüşteki kontrolüne rağmen, ordu hükümetten ve siyasi elitlerden oldukça bağımsızdır. Bu görece bağımsızlık yalnızca ordunun kurumsal bağımsızlığını değil, elit bağımsızlığını da kapsar. Bu durum, "her istediğimi yaparım!..." şeklinde bir başıbozukluk anlamına gelmez. Tersine, Türk ordusu toplumun en yasal ve meşru gücüdür. Orduyu motive eden, "*anayasanın ve yasaların verdiği görev ve sorumlulukları, yine yasalarda ve Türk halkından aldığım gücü dayanarak, hiç bir partizanca etkilenim ve baskı*

altında kalmaksızın, ülke ve ulus çıkarlarının gerektirdiği şekilde yerine getiririm!..." anlayış ve ilkesidir.

4. TÜRKİYE'DE ASKERLER VE DİN

Çağdaş Türk toplumunun en modern kurumlarından biri olan ordu, din konusuna da, genellikle modernist bir açıdan baka gelmiştir. Fakat hiç bir zaman, İslam'a ya da herhangi bir dine karşı olmak gibi bir tutum içinde olmamıştır. Tam tersine askerler de, öteki çağdaş toplum kesimleri gibi, İslam dininin, çirkin siyasi emellere ve ekonomik çıkarlara ulaşmak için din tacirleri tarafından bir araç olarak kullanılmasına; halkın masumane din duygularının böylesi karanlık güçler tarafından sömürülmesine karşı olmuşlardır. Kısacası her çağdaş-vatansever Türk bireyi gibi askeri elitler de dogmatizme, fanatizme, taassuba ve yobazlığa, dini sahtekârlığa, dar düşünceye, din sömürüsüne, Karanlık Orta Çağ zihniyetine karşıdır.

Kemalist değerlerin yılmaz savunucuları ve Atatürk Devrimleri'nin güçlü bekçileri olarak Türk askeri elitleri, din konusunda da Atatürk'ün din politikası izleye gelmişlerdir. Lewis (1961: 406)'in de vurguladığı gibi, "***Kemalist din politikasının özünü dinsizlik değil, laiklik oluşturur; Laikliğin amacı ise, (dini) İslam'ı yok etmek değil, dini yeniden yapılandırıp olması gereken sınırlar içine çekmektir. Yani dini, sosyo-politik ve kültürel alanların dışına taşıyıp, gerçek işlevleri olan inanç ve ibadet alanlarına geri döndürmek (bu sayede dinin birileri tarafından bir siyasi ve toplumsal güç aracı olarak kullanılmasının önüne geçmek)tir. Yani İslam'a, modern bir din kimliği kazandırmaktır. (Kısacası) Kemalistlerin amacı, modern ve batılı bir devlet çatısı altında dinlerine, daha modern ve daha ulusal bir form kazandırmak olmuştur.***"

Büyük Önder Atatürk'ün şu veciz sözleri, O'nun din anlayışı konusuna daha bir açıklık kazandırır: "***... gerçekleştirdiğimiz ve gerçekleştirmekte olduğumuz devrimlerin temel amacı, Türk halkını, hem şekil hem de öz bakımından tümüyle modern ve uygar bir toplum konumuna ulaştırmaktır. Bizim devrimlerimizin temel hedefi budur. Ve bu gerçeği anlayıp kabul etmekte zorlanan zihniyeti tümüyle ortadan kaldırmak bir zorunluluktur***" (Lewis, ibid: 404).

"Ölüden medet ummak (yardım beklemek), uygar bir toplum için ayıpların en büyüğüdür (yüzkarasıdır). ... Tarikatlardan, maddi ve moral açıdan medet umanların kime ne yararı dokunur? Bu gün, bütün yönleriyle bilgi, bilim, ve uygarlık açısından ulaşılan aydınlık

konumda, uygar Türkiye'de, maddi ya da moral gönence ulaşabilmek için şeyhlerin, dervişlerin kılavuzluğuna ihtiyaç duyacak kadar zavallı ve ilkel insanların olabileceğini kesinlikle reddederim. Efendiler, sizler ve bütün ulus bilmelidir ki, hem de çok iyi bilmelidir ki, Türkiye Cumhuriyeti, şeyhler, dervişler, müritler, şakirtler ülkesi olamaz. Gerçek ve dosdoğru yol, uygarlık yoludur. İnsan olmak için, uygarlığın gereklerini yerine getirmek yeterlidir. Tarikatların başları bu gerçeği bütün çıplaklığıyla anlayacaklar ve öğretilerinin çağ dışı kaldığı gerçeğini kabullenip, dergâhlarını kendi gönül rızalarıyla kapatacaklardır" (Lewis, ibid: 405).

Lewis (1961: 399)'in de değindiği gibi, "*İslam'da, Tanrı ile insan arasında iletişimi sağladığı-aracılık yaptığı var sayılan ruhbanlık ve papazlık (Hıristiyanlıktaki gibi) yoktur. İmam, papazlar gibi bir dini ve ruhani lider olmayıp, yalnızca ibadette kılavuzluk eden resmi din görevlisidir. ... Tek ve maddi olmayan Tanrı'ya ulaşmanın disiplinli ve ortak yolu ibadet ve duadır. Bu iş için, (diğer bazı dinlerde olduğu gibi) azizlere, arabuluculara, tören ve mucizeye gerek yoktur.*" Bununla birlikte tarikatlar ve kendini şeyh olarak adlandıran sahtekârlar, yüzlerce yıldan beridir, İslam'ın özüne ters düşmeyi de göze alarak, Hıristiyanlıktaki ruhbanlık sınıfına özentisi içinde, İslam'ı istismar edip, insanların masum din duygularını sömürebilmek için yoğun bir çaba içindedirler.

5. KEMALİST DEĞERLERİN VE DEMOKRASİNİN GÜÇLÜ SAVUNUCUSU OLARAK TÜRK ORDUSU

Türk ordusunun faaliyetlerine yön veren temel güç, çağdaş değerler ve Kemalist ideolojidir. Kemalist ideolojinin doğduğu kurum olan Türk ordusu kendini, Kemalist ideoloji ile ve Cumhuriyet rejimi ile özdeşleştirmiş durumdadır. Cumhuriyet kazanımlarını reddeden ve Atatürkçü düşünceden sapmış durumda bulunan Türk silahlı kuvvetleri mensupları, özellikle askeri elitler, bu kurum çatısı altında varlıklarını sürdüremezler. Zaten, Cumhuriyet değerlerine ve Atatürk devrimlerinin kazanımlarına sıkı bağlılıklarından dolayı Türk ordusu, hem Türk halkı tarafından, hem de uluslararası arenada "laik, vatansever, milliyetçi Türk askeri (secular-patriotist Turkish soldiers)" olarak nitelendirilir.

Birçok öteki ülkede olduğu gibi Türkiye'de de, ordunun farklı birimleri arasında, toplumsal ve ideolojik konulara gösterilen hassasiyet bakımından bazı farklılıklar görülebilir. Örneğin, hava kuvvetlerinde ve uluslararası sosyal ve siyasi konularda oldukça fazla bir

duyarlılık göze çarparken; deniz kuvvetlerinin yerel siyasi konularda duyarlılık düzeyinin, hava kuvvetlerine oranla daha düşük olduğu gözlemlenebilir (Janowitz, 1971: 33).

Baştan beri bütün bu anlatıla gelenlere dayanarak, "Türk askeri elitlerinin ağır basan siyasi renklerinin ne olduğu?" sorusunun cevabını bulmak pek de zor olmasa gerek. Tahmin sınırlarını çok fazla zorlamadan; Türk ordusunun siyaset anlayışının geleneksel olarak, Kemalist ideolojiyi kendisine temel edinmiş, Cumhuriyet ile yaşıt olan ve devletin partisi olarak da algılanan eski CHP'nin siyaset anlayışıyla paralellikler taşıdığı söylenebilir. Ülkede çok partili hayat başladıktan sonra Türk ordusu, CHP ile organik bağlarını koparmıştır. Bununla birlikte, askeri elitlerin ve elit adaylarının askeri okullarda, Kemalist düşüncenin yoğun etkisinde bir eğitim görmeleri geleneğinden pek değişen bir şey olmamıştır. Modern Türkiye'nin en büyük iki askeri eliti ve Cumhurbaşkanı'nın, yani Atatürk ve İnönü'nün bu kurumun içinden çıkmış olması, Türk ordusuna ve askeri elitlerine, Kemalizm ve Atatürk Devrimleri konusunda daha sorumluluk ve görevler yüklemiştir.

KAYNAKÇA:

ARSLAN, A. (2004), "Türk Ordusu ve Türk Askeri Elitleri, Modern Türk Toplumunun En Temel Yapıtaşlarıdır", Müdafaa-i Hukuk Atatürkçü Aylık Dergi, Ağustos 2004, Sayı: 72, ss.: 42-46.

ARSLAN, A. (2004-a), "Emergence Of The Turkish Bourgeoisie And Business-Politics Relations In Turkey", "İş-Güç" Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, cilt: 5, Sayı: 2, http://www.isguc.org/arc_view.php?ex=147.

ARSLAN, A. (2004-b), "Modern Türkiye'nin Sosyo-politik Yapısı ve Türk İktidar Seçkinleri", Değişen Dünyada Türkiye'nin Önemi - I. Ulusal Genç Bilim Adamları Sempozyumu, Cilt: 1, ss. 25-38, Bursa: Uludağ Üniversitesi Kültür Sanat Kurulu Yay.

ARSLAN, A. (2003), "Modern Türk Askeri Elitlerinin Oluşumu Ve Ordu Din, İdeoloji Ve Siyaset İlişkisi", Stradigma Com Aylık Strateji ve Analiz e-dergisi, Ekim 2003, Sayı: 9, http://www.stradigma.com/turkce/ekim2003/makale_06.html

ARSLAN, A. (2001-a), Elit Sosyolojisi, Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü (Yayına hazır kitap).

ARSLAN, A. (2001-b), Türkiye'de ve Dünyada Medya Gerçeği, Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü (Yayına hazır kitap).

ARSLAN, A. (1999), *Who Rules Turkey: The Turkish Power Elite and the Roles, Functions and Social Backgrounds of Turkish Elites*, Guildford: University of Surrey, Department of Sociology (PhD Thesis).

JANOWITZ, M. (1971), *The Military in the Political Development of New Nations*, Chicago: The University of Chicago Press.

LEWIS, B. (1961), *The Emergence of Modern Turkey*, London: Oxford UP.

MILLS, C.W. (1956), *The Power Elite*, London: Oxford University Press.